

röda rummet

radikal kvartalstidskrift nummer 2/2010 • Pris 20:-

Ur skuggorna

EKOSOCIALISM • JÄRNMUR • VENEZUELAVÄG

”RÖDGRÖNT” ELLER

– om regeringsansvar, rörelser och ekosocialism

Efter valet är det möjligt att en rödgrön regering bildas. I de tre partiernas gemensamma dokument tycks dock både de röda och de gröna nyanserna svaga och uttunnade. Men vad kan samarbetet mellan, S, V och MP framkalla för politiska diskussioner och idéer på basplanet? Kan det stimulera en radikal utveckling bland miljömedvetna vänsterkrafter och jämlikhetssträvande miljöaktiva?

Daniel Brandell har med ekosocialistiska glasögon läst den rödgröna antologin *Vårt sätt att leva tillsammans kommer att ändras*, och presenterar kritiskt utmanande frågor.

Det rödgröna samarbetet inför höstens val är ett påtvingat samarbete. Dels är det påtvingat uppifrån, som ett resultat av kohandel och överläggningar mellan partitopparna i S, V och MP. Dels är det påtvingat utifrån, under tryck från det borgerliga allianssamarbetet. Oppositionen vill inte att osäkerheten kring regeringsalternativ skall bli ett ess i rockärmen för borgarna att spela ut om och om igen under valrörelsen.

Det är i viss mån synd att det är under de här villkoren ”de rödgröna” nu formerar sig. De nuvarande ekonomiska och ekologiska kriserna för kapitalismen visar tydligare än någonsin på behovet av ett ordentligt samarbete mellan arbetar- och miljörörelsen. Det finns en risk att det samarbetet inte får växa fritt, utan fastnar i – eller styrs av – de parlamentaristiska former som nu etableras, att det rödgröna samarbetet reduceras till att bli en del av ett begynnande svenskt tvåpartisystem. Samtidigt kanske det är positivt att representanter för partierna tvingats ned i samma båt – det tvingar fram nya kontaktytor även bland medlemmar och aktivister på basplanet, vilket kan resultera i en ideologisk och politisk vitalisering.

Ett gott tidigt exempel på sådana kontakter är antologin *Vårt sätt att leva tillsammans kommer att ändras*, vilken samlar ett trettiotal läsvärda bidrag från unga skribenter, nästan uteslutande medlemmar i de etablerade rödgröna partierna, dock med mycket lite tendenser till partigångande och partiegoism. Boken är resultatet av ett samlingsprojekt mellan tidskriften *Tvårdrag*, *Centrum för marxistiska studier* samt den gröna tankesmedjan *Cogito*. Författarna är aktivister och/eller intellektuella, och ger uttryck för en prövande men skeptisk hållning gentemot partisamarbetet. Texterna andas en radikalism som man mycket sällan återfinner hos moderpartierna, och det är upplyftande att det utifrån socialistiska och feministiska perspek-

tiv finns gott om goda idéer hos en yngre generation rödgröna. Till det upplyftande hör också att det finns uppenbara motsättningar mellan några av bidragen – så måste det vara, och det är genom att artikulera dem som debatten kan föras framåt och en gemensam politik utvecklas.

Inte minst sticker Daniel Ankarloo ut hakan genom att resa frågetecken kring den gröna rörelsens asketism gällande krympande konsumtionsutrymmen och nolltillväxtidéer. ”Att avstå är att avstanna”, menar han; den minskade konsumtionen innebär inga krav eller perspektiv som kan mobilisera, och med en arbetarrörelse som går på tomgång är det mobilisering vi främst behöver – ”rörelsen är allt”. Detta står i tydlig kontrast till de skribenter som pläderar kamp för ett samhälle byggt på hållbar utveckling. Dilemmat med att lösa motsättningen mellan arbetarklassens rättmätiga krav på en större del av mervärdet och det faktum att klassen idag inte lever ekologiskt hållbart måste ligga i fokus för dem som ska utveckla den rödgröna politiken och strategin framöver.

SLÖSAKTIG RESURSFÖRBRUKNING

Här måste ekosocialister – socialister som inkorporerat vetenskapen om de ekologiska gränserna för det hållbara samhället som ett ramverk för sin politik – vara mycket taktiska genom att hela tiden hålla sikten inställt på de krafter som primärt hotar natur- och människovärden: den verkligt slösaktiga resursförbrukning som representeras av en liten grupp mycket välbeställda och verksamheter som är helt onödiga och onyttiga, som exempelvis militären och reklamen. Att då tala för mycket om generell återhållsamhet bland löntagarna – utifrån miljörörelsens hotbild av ”biffen, bilen och bostaden” – är kanske inte det vi främst skall göra. Snarare bör ekosocialistiska krafter försöka stimulera kamp för att föra produktionens överskott från kapitalistklassen till arbetande människor, parallellt

bild: Anders Nilsson

RÖTT OCH GRÖNT?

med att vi utvecklar en systemkritik av den påtvingade överkonsumistiska och alienerande livsstilen. Man kan därmed kräva högre lön för vanligt folk, men se till att samhället har ett mer hållbart utbud för vad man som konsument skall kunna lägga de intjänade pengarna på.

Samtidigt är det nedslående att ta del av dessa goda idéer – arbetstidsförkortning, offensiva skattefinansierade välfärdssatsningar, klimatinvesteringar för höjd sysselsättning, statlig inkomstgaranti, bredare facklig medlemsbas, nytänkande stadsplanering, fördjupad lokaldemokrati, med mera – från partimedlemmar som med hundra procents sannolikhet kommer att bli fullständigt överkörda i fyra år även om de rödgröna vinner valet. Aron Etzler konstaterar i sitt bidrag att om en rödgrön regering ska bli långvarig kommer den att behöva ”en ihållande entusiasm för hela det rödgröna projektet, viljan från aktivister och medlemmar att ge mer av sin tid och fortsätta kämpa”. Mycket riktigt, men kommer det verkligen att ske med de nuvarande partiledningarna? Den rödgröna skuggbudgeten pekar i direkt motsatt riktning; att resultatet av en rödgrön regering kommer att bli högst demoraliserande för de rörelser som skall bära fram den – fortsatt krympande offentlig sektor, inga direkta förändringar i skatterna, uteblivna gröna satsningar.

Magnus Wennerhag formulerar i sitt kapitel till och med förhoppningar om att det rödgröna samarbetet kan växa fram som de sociala rörelsernas parti. Men det måste då ställas emot den mycket ljumma inställningen, ibland på gränsen till fientlig, som tidigare s-regeringar (stödda av v och mp) i praktiken ofta uppvisat mot just dessa rörelser. Det blir därmed tydligt hur antologin saknar ett strategiskt perspektiv; hur

man vill gå från idé till politik. Som det nu är blir det mest en god om än skissartad programförklaring från intellektuella. Men hur skall rörelsen byggas, och hur skall makten kunna erövrats för ett genuint rödgrönt program? Svaren på dessa frågor måste formuleras mot bakgrund av två problemområden som inte heller lyfts fram tydligt i antologin: politikens medialisering och vårt samhälles beroende av kapitalismens globalisering och finanskapitalets ökande betydelse. För det är härifrån det egentliga motståndet mot utvecklad demokrati, välfärd och jämlikhet levereras – snarare än från de borgerliga partierna. Antologins författare ringar mycket riktigt in de rödgrönas dilemma med att efterapa ett borgerligt politiskt perspektiv; att man främst betraktar sig som en passiv förvaltare av statsfinanserna som skall se till att tillhandahålla vissa välfärdstjänster till politiskt icke-aktiva medborgare. Detta är dock inte enbart något självvalt, utan något man har tvingats till genom ideologiskt och ekonomiskt tryck från kapitalet.

ALTERNATIVEN TILL NYLIBERALISMEN

Alla rörelser bort från detta perspektiv och handlings-sätt lär leda till en rasande motreaktion, dels från borgerlighetens samlade ideologer på ledarredaktioner och tankesmedjor som idag sätter den offentliga agendan, och dels från mäktiga kapitalintressen. Det var ju denna allians mellan borgerlig mediehegemoni och kapitalintressena som motvilligt tvingade in de rödgröna partierna i den nyliberala fällan – och det ligger i dess intresse att de blir kvar där. Ska ett verkligt rödgrönt program genomföras, är det dessa krafter som måste utmanas. Det vet Sahlin & co, och det är därför de agerar som de gör – för de klarar inte utmaningen.

Alternativen till nyliberalismen – både gällande jämlikhet och hållbarhet – kan inte realiseras med annat än att de rödgröna i samarbete med fackföreningsrörelsen

med kraft utmanar det ökande uttaget av vinster och fördelar det mellan det offentliga och den breda arbetarklassen. Det kräver i sin tur en massrörelse med politiska krafter i ledningen som kan stå emot trycket från det globala finanskapitalet och den rasande stormen av liberal-konservativ propaganda; inte minst har det senaste decenniets utveckling i Latinamerika visat detta. Ett litet steg på vägen vore då att de progressiva visionärer och aktivister som finns inom de etablerade rödgröna partierna och rörelserna – bland dem författarna till *Vårt sätt att leva tillsammans kommer att ändras* – formerar sig i ordentlig opposition mot partiledningarna inom s, v och mp som kommer att administrera regeringsansvaret. Och, kanske allra viktigast: att bygga de röda och gröna rörelserna, vars svaghet idag är det största problemet. ■

Vårt sätt att leva tillsammans kommer att ändras – 27 arbetspunkter för rödgrön förändring
John Hörnquist, Daniel Suhonen, Kristina Tysk (red.)
Leopard förlag 2010.

EN ARTIKEL AV DANIEL BRANDELL

Artikelförfattaren är kemist, aktiv i Klimataktion och ingår i Röda rummets redaktion. Medlem i Socialistiska Partiet

ATT PRECISIONSBOMBA HÖRNPELARNA

– om Reinfeldt, valet och systemskiftet

Alliansregeringen har gripit sig an systemskiftet med ett betydligt mer utvecklat sinne för den svenska välfärdsmodellens uppbyggnad än tidigare borgerliga regeringar. Reinfeldtministären har – understödd av de senaste decenniernas nyliberala dominans – drivit nedmonteringen av modellen på ett mer genomtänkt och försåtligt sätt än sina föregångare. ”Precisionsbombning av hörnpelarna” är den beskrivning som författarna till boken *Bokslut Reinfeldt* använder när de summerar de fyra borgerliga regeringsåren. Anders Karlsson har läst boken.

”Jag älskar kollektivavtal”, utbrast moderaternas vice ordförande Gunilla Carlsson på en partistämma för några år sedan. Så formulerar sig nuförtiden en av de främsta företrädarna för ett parti som tidigare under decennier ständigt motionerat i riksdagen om en radikal förändring av arbetsrätten och aldrig förtröttats i att måla upp vilken negativ roll som det ”starka facket” spelar för den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

”Vi värnar den svenska modellen”. Hur många gånger kom inte dessa ord över ”det nya arbetarpartiets” ordförande Fredrik Reinfeldts läppar under valrörelsen 2006? Ja, visst, står Reinfeldt för en annan retorik och stil än företrädaren Bo Lundgrens buttra skattesänkarframtoning. Men i vilken mån kan man skönja någon verklig förändring i politikens innehåll bakom Reinfeldt och moderaternas nya image?

Mitt under valrörelsen 2006 kom boken *Åtta år med Reinfeldt*, skriven av Stefan Carlén, Christer Persson och Daniel Suhonen. Boken var en analys, en väl underbyggd profetia, om vad borgerligheten med Reinfeldt som fältherre skulle komma att uträtta om de lyckades erövra den politiska makten. Nu, nästan fyra år senare, ger samma författartrio ut *Bokslut Reinfeldt*, en sammanfattning över vad den borgerliga alliansen de facto genomfört i regeringsställning.

Författarnas huvudtes är att alliansen ”precisionsbombat den svenska modellens tre hörnpelare”, vilka enligt dem är:

- Hög facklig organisationsgrad, ett omfattande partsystem som reglerar förhållanden på arbetsmarknaden, kollektivavtal och en relativ stark arbetsrätt.
- De obligatoriska och generella socialförsäkringsystemen.
- Att grundläggande välfärdstjänster, som exempelvis sjukvård och skola, betalas via skattsedeln och utförs av offentliga huvudmän.

Den tvåhundra sidor tjocka boken är till stora delar en exemplifiering och försök att förstå alliansens strategi, en oerhört gedigen genomgång av hur alliansen strävar efter att omstöpa det svenska samhället.

I denna genomgång gömmer sig dock också bokens stora brist; det framkommer nästan inte alls att mycket av de nyliberala systemförändringarna i Sverige de senaste 25 åren ägt rum under socialdemokratiskt regeringsinnehav. Det var exempelvis med Olof Palme som statsminister som den svenska kapitalmarknaden avreglerades 1985. Under Ingvar Carlssons tid försvann valutaregleringen 1990, året efter sjösattes en skattereform som klart minskade progressiviteten i systemet och dessutom reducerade det totala skatteuttaget. Därtill ansökte Sverige vid 90-talets början om medlemskap i EU, vilket medförde att landet ifördes unionens nyliberala ekonomiska tvångströja. Göran Persson knäsatte under sin tid epitetet ”budgetsanering” – med väldiga sociala

nedsänkningar under senare delen av 1990-talet som följd – och när han väl sanerat finanserna genomförde han vid millennieskiftet betydande skattesänkningar. Det är faktiskt socialdemokratin som under 18 av de 25 senaste åren – under den nyliberala epoken – suttit på statsrådsburettarna i Rosenbad.

SOCIALDEMOKRATINS ANSVAR

När socialdemokratin nu, i ledningen för den röd-gröna oppositionen, accepterar allt utom två av 71 miljarder av alliansens jobbskatteavdrag, eller när Mona Sahlin fullt ut böjer sig för att riskkapital ska få härja i vårdsektorn – och endast lägger in en brasklapp om att det gemensamma inte ska få säljas ut till ”underpris” – kan man fråga sig om det egentligen spelar så stor roll om vem som drar det längsta strået i höstens valstrid?

Visst är den S-ledda oppositionen tämligen obenägen att genomföra några verkliga återställare – förutom när det gäller a-kassan, sjukförsäkringen och avskaffandet av Rut-avdraget. Men om de innehaft den politiska makten 2006-2010 skulle de nog inte kommit i närheten av att, som alliansen, sänka skatterna med 77 miljarder. Sannolikt skulle de inte heller ha totalavreglerat järnvägstrafiken eller privatiserat två tredjedelar av Sveriges apotek, ett par av de iögonfallande systemförändrande åtgärderna i de senaste fyra årens borgerliga politik.

Med Mona Sahlin som statsminister kommer knappast Sverige att slå in på någon ny kurs, men det är troligt att en hel del av det som borgerligheten har i sitt framtida sikte inte förverkligas. Kom ihåg att moderaterna i sitt partiprogram har som mål att de offentliga utgifternas andel av BNP ska reduceras från

dagens 46 procent till 40 procent, det betyder i reda pengar ytterligare skattesänkningar med 196 miljarder. Hur mycket av Reinfeldts så omhuldade ”välfärdens kärna” (vård, skola och omsorg) skulle då inte ryka all världens väg?

En valseger för alliansen skulle också ha stor symbolisk betydelse. Sedan 1932 har borgerligheten endast under tre perioder innehaft den politiska makten: 1976-82, 1991-94 och 2006 till nu. Den längsta perioden, 1976-82, innefattade också två spruckna regeringar. I modern svensk historia är borgerliga regeringar endast undantag i en socialdemokratisk politisk makthegemoni.

En seger för alliansen vid höstens val skulle därvidlag signalera en djupgående förändring, och inte så lite stärka borgerlighetens självförtroende.

Den kvalitativa skillnaden mellan blocken i frågan om a-kassan – och i frågan om politiken mot arbetsmarknaden överhuvudtaget, bland annat manifesterat av alliansens nedläggning av Arbetslivsinstitutet och stora nedskärningar på Arbetsmiljöverket – är ett tillräcklig skäl för att rösta mot borgarna i valet i september. Framför allt genom sänkningen av a-kassans tak, som gör att över 90 procent av de heltidsarbetande idag slår i detta tak på 18700 kronor/månaden, har alliansregeringen gått ifrån inkomstbortfallsprincipen till en form av grundtrygghetssystem med låga ersättningar, och därmed röjt väg för alltmer av privata försäkringslösningar.

Genom en rad försämringar och fördyrande medlemskap har a-kassorna därtill sedan 2006 tappat runt 500 000 medlemmar.

Frågan om a-kassan, och att försvaga fackföreningsrörelsen, har fungerat som borgarnas spjutspets för ett systemskifte, en strategi som väl sammanfattas i Bokslut Reinfeldt: ”Om du i grunden ska förändra den svenska välfärdsmodellen måste du inrikta dig på att försvaga fackföreningsrörelsen och därmed dess starka roll för social utjämning. Det effektivaste sättet är att på politisk väg göra det dyrare att vara medlem i en fackförening. Lägg därtill åtgärder som försvagar a-kassans roll att motverka låga löner. På

bild: Peter Jervelycke Belfrage

så vis sätts samhällsprocesser igång som påverkar hela välfärdsmodellen. Ty om fackföreningarna försvagas tillräckligt mycket kommer de inte att klara av att stå emot låglönemarknader och sociala nedskärningar. Då ligger vägen öppen för en snabbare samhällsförändring”. (sid 46)

Det är tydligt att alliansen har implementerat djupgående politiska förändringar i det svenska samhället när det gäller fackets ställning, de sociala trygghets-systemen, privata bolags roll i den sociala välfärden och nivån samt progressiviteten på skatteuttaget. Det finns också ytterligare två områden där alliansens framfart förskräcker, vilka endast översiktligt berörs i boken.

INGEN KONSTNÄRSLÖN

Först gäller det kulturpolitiken. Ända sedan 1974 års kulturutredning har ett av kulturpolitikens övergripande mål varit att ”motverka kommersialismens negativa krafter”. Trots den samhälleliga högervridningen har denna målsättning ända tills nu stått pall inför den nyliberala tidsandan. I 2009 års kulturutredning, och därefter regeringsproposition, lyser dock denna ideologiska portaldeklaration med sin frånvaro. Istället betonas sponsring och näringslivets betydelse för kulturpolitiken. Kulturminister Lena Adelsohn-Liljeroths syn på kulturens roll i samhället är också talande. I en TV-intervju fällde hon yttrandet: ”Den största kulturpolitiska reformen just nu är faktiskt sänkta skatter, att ha mer kvar efter skatt för att köpa böcker, gå på bio, teater eller konsert.”(Aktuellt 22/4-2010)

Att regeringen bestämt sig för att fasa ut modellen med statlig konstnärslön blev ingen stor medial fråga, men det ligger helt i linje med regeringens kultursyn i övrigt och är inte någon försumbar händelse. Idag uppbär 157 kulturarbetare konstnärslön, vilket innebär att de har en årlig inkomstgaranti på 214 000 kronor och att inkomster från deras skapande dras av från denna lön. Poängen med systemet är att erkända och kvalificerade tonsättare, författare, bildkonstnärer, formgivare och andra kulurutövare ska kunna ägna sig åt sitt skapande med en viss ekonomisk trygghet i botten, vilket i det långa loppet självklart är till fördel för kreativiteten och den konstnärliga kvalitén. De som idag har konstnärslön ska få behålla den, men inga nya mottagare ska få tillkomma. Tanken är istället att kulturarbetare av denna rang ska tvingas att lägga ner en massa energi på att söka stipendier för kortare perioder och ständigt vara på bettet med att avyttra sina alster. I alliansens sköna borgerliga nya värld är det inte meningen att någon ska kunna uppbära lön utan att ständigt producera och visa upp resultat. Regeringens upphävande av konstnärslönerna är en

EN ARTIKEL AV ANDERS KARLSSON

Artikelförfattaren är ledarredaktör på tidningen Internationalen och ingår i Röda rummets redaktion

avspeglning av dess generella syn på samhälle och arbetsmarknad – alltmer av kortsiktig lönsamhet och allt mindre av fasta trygga anställningar eller uppdrag.

Att man dragit in det statliga bidraget till projektet ”Kultur i arbetslivet” är också en tydlig ideologisk markering. ”Regeringen slaktar arbetsplatskulturen” var en slutsats som många fackliga- och andra organisationer drog i ett upprop till protest.

Trots decennier av nyliberalism och högervindar har kulturen fram tills nu varit en arena där politiskt radikala synsätt relativt väl hållit stånd. Det är dock något som regeringen Reinfeldt är fast förvissad att ändra på ”Kommersialismens negativa krafter”, som det hette i 1974 års kulurutredning ska nu få allt större spelrum.

Det andra området är utbildningspolitiken där minister Björklunds ständiga argumenterande för mer av betyg, ordning och disciplin är väl känt. Tydlig är också inriktningen att den enskilde individen ska gå raka spåret genom utbildningssystemet. Den som är äldre och återigen vill sätta sig på skolbänken möts numer oftare av stängda dörrar. Det tidigare 25:4 systemet, där den som fyllt 25 år och har en arbetslivserfarenhet på minst 4 år kunde tillgodoräkna sig det i en speciell kvot vid ansökan till universitet/högskola, har avskaffats. Omfattande nedskärningar har genomdrivits inom den kommunala vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen. Den enskilde ska i allt mindre grad ges en andra chans till utbildning eller möjlighet att genom studier förkovra sig och sadla om till ett nytt yrke. Minister Björklund tittar ner på oss med allvarstygnd blick och understryker med myndig stämma att vi måste bli mer lönsamma.

Sammanfattningsvis är Bokslut Reinfeldt en nyttig påminnelse och genomgång av vad alliansregeringen genomfört och siktar på att genomföra om den får förnyat förtroende vid valet i höst. Det som saknas i boken, och kanske till viss del går utöver dess ramar, är ett resonemang om vilka åtgärder som är nödvändiga att fokusera på vid formuleringen av en alternativ politik som skulle kunna utmana nyliberalismens mer än 25-åriga hegemoni och problemformuleringsprivilegium. Det gäller främst åtgärder såsom radikalt höjda skatter, utbyggnad av den sociala välfärden och stopp för privata företag inom välfärdssektorn, förstatligande av bankväsendet, förkortad arbetstid och en allomfattande plan för en samhällelig klimatomställning. Tyvärr är den röd-gröna oppositionens inriktning också alldeles otillräcklig i de här avseendena.

Det är mycket möjligt att vi får en ny regeringen i Sverige efter höstens val. Men det är en betydligt längre väg att gå – och många kamper att föra – för att få till stånd en verklig ny färdriktning i svensk politik. ■

**Bokslut Reinfeldt
Daniel Suhonen, Christer Persson, Stefan Carlén
Ordfront förlag 2010**

kära läsare

I detta nummer rör vi oss i skuggorna. Ur de mörka och långa skuggor som idag dominerar samhällsutvecklingen hämtar vi numrets bilder.

I skydd av de härskande kapitalägarnas ekonomiska och ideologiska skuggor verkar Reinfeldts borgerliga regering för att i grunden omdana den gemensamma välfärd som är resultatet av den svenska arbetarrörelsen landvinningar. Anders Karlsson beskriver i sin artikel de verkliga avsikterna bakom ”det nya arbetarpartiets” reklamstajlade yta och undersöker vad som verkligen sker, bakom det som synes ske.

För palestiniernas situation vore beskrivningen mörka skuggor ett grovt understatement. Det handlar mer om svarta åskmoln. Men de senaste veckorna har ändå några viktiga revor i det svarta molntäcket rivits upp. Vi sammanställer detta nummer av Röda rummet ett par veckor efter den israeliska regeringens mordiska angrepp på Frihetsflottiljens skepp. Det breda folkliga stöd som manifesterats med Ship to Gaza-projektet kan kanske på sikt åstadkomma en spricka i den mur som stänger in palestinierna både på Västbanken och i det blockerade Gaza.

Gilbert Achcar blottlägger i sin artikel – direkt hämtad ur Järnmurens skuggor – de mekanismer som palestinierna, tillsammans med politiskt radikala krafter i Israel och en global solidaritetsrörelse har att utmana.

Vi vill också berätta om andra vägar som stakas ut ur skuggorna. I Venezuela pågår ett försök till samhällsomvandling som siktar mot en ”socialism för 2000-talet”. Rolf Bergkvist beskriver i sin artikel såväl framsteg som bakslag i den processen.

Röda rummet vill bidra till det livsviktiga samtal som socialister har att föra för att hitta öppningar och formulera målsättningar för den breda klassförankrade folkrörelseallians som är nödvändig för att uppnå ett annat samhälle.

Rikard Warlenius inpass om hur kravet på arbetsförkortning kan problematiseras och utvecklas och Daniel Brandells funderingar om ekosocialisters politiska utmaningar borde kunna ge upphov till ett eller annat mothugg.

Samtalet fortsätter. Vi önskar en skön sommar - i både sol och skugga.

/Redaktionen

ISRAEL: SKRIFTEN PÅ MUREN

”Jag vet inte hur många gånger jag demonstrerat mot Israels olika övergrepp.

Varje gång har talarna sagt att; Nu – ja, nu – är gränsen passerad... Men för Israels hökar utgör fördömanden inget verkligt hot utan bekräftar bara att det gäller att sluta sig samman mot fienden...” En talare vid den snabbt sammankallade manifestationen på Gustav Adolfs torg i Göteborg öste ur sig sin frustration över Israels kapning av Ship to Gaza-konvojen och mordet ombord på Mavi Marmara samma morgon.

I följande artikel ger Gilbert Achcar den historiska och ideologiska bakgrunden till de israeliska makthavarnas strategi och visar hur den – trots skiftande retorik – hela tiden i grunden varit densamma. En påminnelse om varför de israeliska härskarnas omedgörlighet inte handlar om några tillfälliga attityder utan är själva grundvalen i ett kolonialt projekt

Abba Eban – den mest framsynte utrikesminister som Israel någonsin haft – påstods efter den avbrutna fredskonferensen i Genève i december 1973 ha fällt följande yttrande: ”Araberna missar aldrig ett tillfälle att missa ett tillfälle.” Uttalandet var helt i linje med Ebans tal på konferensen där han efter att ha framhållit att ”en ny möjlighet har öppnats” deklarerade: ”Vi kan inte veta om denna möjlighet kommer att tas till vara eller slösas bort... Israel är för sin del beslutet att ta den chans som ges.”

Det var vi den här tiden möjligt för Israel att framställa sig som en fredssträvande part konfronterad med arabiska regeringar som fortfarande var ovilliga

grundläggande intressen: man gav tillbaka Sinaiöknen, vilken man ockuperat sedan 1967, till Egypten men man såg till att området stod under övervakning och var tomt på egyptiska trupper. Sadat för sin del bröt med alla arabstater då han gjorde våld på alla principer om kollektiva förhandlingar och ett kollektivt fredsfördrag och sålde ut sina bröder i Syrien, Jordanien, Libanon och Palestina.

På samma sätt slöt Arafat Oslofördraget bakom ryggen på flertalet medlemmar av PLO:s exekutivkommitté. Han erkände staten Israel och accepterade ett avtal som inte tillgodosåg några av palestiniernas grundläggande krav, inte ens ett frysande av de sionistiska bosättningarna på dess dåvarande nivå, och än

till att ens förhandla med Israel – för att inte tala om att sluta ett fredsfördrag. Syrien bojkottade verkligen Genèvekonferensen, trots att dess främsta stormaktsallierade Sovjetunionen, var drivande bakom sammankomsten. Men landets inställning var i själva verket inte entydigt negativ och i maj 1974 slöt Syrien ett militärt stilleståndsavtal med Israel. Under de följande åren togs de djärvaste fredsinitiativen i Mellanöstern otvivelaktigt av arabiska ledare.

Visserligen var det den politiske vilden och fredsaktivisten Abie Nathan som i februari 1966 flög från Israel till Egypten och krävde att få träffa president Gamal Abdel-Nasser, bara för att deporteras tillbaka till Israel där han fängslades. Men det var Nassers efterträdare, president Anwar El-Sadat själv, som flög till Israel i november 1977 och sträckte ut handen till Knesset och den israeliska makteliten i scener som verkade närmast överkliga. Världen bevittnade hur Sadat skred nerför trappan från sitt flygplan med en fascination som liknade den när man såg människor gå på månen.

Och det var med samma förvåning som världen mottog uppgifterna om de hemliga förhandlingar som PLO:s ordförande Yasser Arafat förde med den israeliska regeringen under Yitzhak Rabin och Shimon Peres i Oslo, vilka ledde till undertecknandet av ett fredsavtal i Washington, i en annan närmast surrealistisk ceremoni som ingav stora förhoppningar. I båda fallen gjorde inte Israel avkall på några av sina

mindre ett avvecklande av dem. De ”eftergifter” han fick i utbyte var endast ett genomförande av den plan för varaktig kontroll av Västbanken, som biträdande premiärministern Yigal Allon skapat kort efter att Israel invaderade i juni 1967. Det var i själva verket under ett tidigt skede i Osloförhandlingarna 1994 som Rabins regering började bygga det som skulle bli Muren, som definitivt separerade de palestinska enklaverna på Västbanken från Israel.

Vad gäller det enda mer i ögonfallande av Israels så kallade fredsinitiativ under alla dessa år, evakueringen av Gaza 2005. Det beordrades av motståndaren till Osloavtalet Ariel Sharon, som vid denna tid blivit premiärminister, och för honom var det en del i en ”unilateral avspänning”, som medvetet undvek att sluta ett avtal med den palestinska myndigheten under ledning av Mahmoud Abbas. Sharon ville inte att något prejudikat skulle skapas, ett prejudikat som också skulle kunna användas som förebild för Västbanken. Han gjorde aldrig någon hemlighet av att han endast var villig att ge upp betydligt mindre av den ockuperade Västbanken till den palestinska myndigheten än hans företrädare i regeringsställning. Samma år

EN ARTIKEL AV GILBERT ACHCAR

Artikelförfattaren är fransk-libanesisk akademiker, författare, socialist och anti-krigsaktivist: Bland hans böcker kan nämnas *Barbariernas kamp* (utgiven på Röda rummets förlag 2003) och *The Arabs and the Holocaust* (Henry Holt and Co, 2009).

Vladimir Jabotinsky

som det ensidiga tillbakadragandet från Gaza skedde ändrade Sharon även Murens sträckning, vilket de facto innebar att ytterligare palestinsk mark annekterades. Efter att ha tvingat Arafat att leva i husarrest under belägring från 2002 till hans död 2004 gjorde Sharon sitt bästa för att undergräva Abbas' trovärdighet, vilket underlättade Hamas valseger i januari 2006, samma månad som Sharon föll i koma efter ett slaganfall.

Sanningen är att det är Israel – inte araberna – som aldrig missat ett tillfälle att missa ett tillfälle att sluta en verklig fred med sina grannar. Och det gäller från allra första början. Påståenden, som Abba Ebans, om arabernas omedgörlighet hänvisar ofta till den grundläggande handlingen i internationell rätt om staten Israels bildande: omröstningen i FN:s generalförsamling om delningen av Palestina i november 1947, vid en tid när majoriteten av FN:s medlemsstater var västländer eller västdominerade länder. Araberna och palestinerna anklagas för att ha avvisat denna delning, vilken skulle ha givit dem en större andel av Palestina än den del som de – eller mer korrekt uttryckt, den sionistiska rörelsens medbrottsling Jordaniens kung Abdullah – slutligen kom att kontrollera efter det första arab-israeliska kriget 1948. Araberna anklagas med andra ord för att ha sagt nej till en uppgörelse som skulle garantera 56 procent av det palestinska territoriet väster om Jordanfloden åt judiska invånare som utgjorde en tredjedel av den totala befolkningen – vilka till överväldigande del utgjordes av immigranter/flyktingar som kommit från Europa under de föregående femton åren.

FN:s delningsresolution från 1947 kunde rimligen inte accepteras av någon arabisk ledare – eller för den delen av vem som helst som försöker sätta sig in i deras situation. Att acceptera den skulle ha varit att kapitulera utan strid och att avstå från fundamentala rättigheter. Vad gäller ansvaret för den svåra belägenhet som de överlevande efter Förintelsen befann sig i kunde araberna, och i synnerhet palestinerna, legitimt hävda att man tagit emot många fler flyktingar än sin rättmätiga andel jämfört med övriga länder, särskilt i jämförelse med andra världskrigets segermakter. Å andra sidan hade Arabförbundet lagt fram ett fredserbjudande som knappast nämns i den propagandistiska litteratur som är förhärskande i detta ämne. Dess förslag sammanfattades av FN:s speciella kommission för Palestina i september 1947:

(a) Att Palestina ska vara en enhetlig Stat med en demokratisk konstitution och en vald lagstiftande församling,

(b) Att konstitutionen ska garantera, *inter alia*, (bland annat) (i) de Heliga platsernas okränkbarhet och, med lämpliga säkerhetsarrangemang, frihet för religiöst utövande i överensstämmelse med *status quo*; (ii) fullständiga medborgerska rättigheter för alla palestinska medborgare, där naturaliseringskriteriet är tio års obrutet boende i landet (iii); skydd av religiösa och kulturella rättigheter för det judiska samhället, dessa säkerhetsföreskrifter kan endast ändras efter medgivande från majoriteten av de judiska medlemmarna av den lagstiftande församlingen

(c) Att konstitutionen dessutom bör garantera (i) adekvat representation i de beslutande församlingarna för alla viktiga samhällen, förutsatt att judarna inte i något fall uppgår till mer än en tredjedel av det totala antalet medlemmar [vilket är, andelen judar av den palestinska befolkningen 1947 utan hänsyn tagen till vilket år de invandrade]; (ii) strikt förbud för judisk invandring och fortsatt tillämpning av de rådande restriktionerna på överföring av mark, varje förändring av dessa regler förutsätter medgivande från majoriteten av arabiska medlemmar i den lagstiftande församlingen; (iii) etablerandet av en Högsta Domstol som är bemyndigad att avgöra om någon lagstiftning står i motsättning till konstitutionen.

STATSBYGGARPROJEKT

Detta förslag var i överensstämmelse med perspektivet på en stat med två nationaliteter i Palestina som förespråkats av de pacifistiska ”kultursionisterna” – såsom Martin Buber och Judah Magnes – och, åtminstone officiellt, av vänstersionistiska organisationer som Hashomer Hatzair. Det förkastades blankt av det sionistiska ledarskapet, vars målsättning var projektet att skapa en judisk stat i Palestina. I själva verket stod det sionistiska ledarskapet under David Ben-Gurions Arbetarparti hela tiden politiskt mycket

krönika

Slöjdebatten: ser vi oss själva?

Jag har försökt att slå dövörat till i slöjdebatten. Av två skäl: för att diskussionen stundtals redan antagit absurt stora proportioner och för att tonen är gäll och anklagelserna om krypto-islamism och krypto-sverigedemokratism haglar tätt.

Barnsköterskestudenten Alia Khalifa vill ha nikab i förskolan. Är det okej? Nej, som dagisförälder skulle jag nog inte acceptera att fröken sjöng Imse Vimse på samlingen med täckt ansikte. Men det var å andra sidan inte det Khalifa hade tänkt sig. Inför ungarna är det inget problem för henne att visa ansiktet. Hon tänkte dra på sig nikaben inför lämning och hämtning, med tanke på papporna.

Så om Khalifa tänkt vara utan nikab lejonparten av arbetsdagen, finns det ytterligare något problem med nikab i förskolan? Jovisst. Huvudproblemet är att hon inte kan tänka sig manliga kollegor. Fast att hon inte kan tänka sig manliga kollegor är ett hypotetiskt problem. Jag önskar verkligen att det varit ett reellt. Då skulle ju saken vara biff: Khalifa skulle kunna utbilda sig till barnsköterska, men helt enkelt inte vilja söka tjänsterna eftersom hon då skulle tvingas jobba ihop med män.

Problemet är att det i verkligheten inte är ett problem. För män i förskolan är lika ovanliga som ... ja, som inget annat. Kvinnor i företagsstyrelser är betydligt vanligare. Enligt SCB:s statistik för 2008 var 96 procent av förskollärarna, 94 procent av barnskötarna och 99,5 procent av dagbarnvårdarna kvinnor. Så det stora problemet med Alia Khalifas inställning är att den funkar fint. Med överväldigande sannolikhet lär hon slippa träffa på manliga kollegor på arbetsplatsen.

På ett mer generellt plan är det detta som kliar i mig när fallet Khalifa och andra slöjdebatter ger upphov till högstämnda drapor om hoten mot det sekulära och o så jämlika svenska samhället: nikaben gör det så förrädiskt lätt för oss att slippa se oss själva. I detta fall slipper vi registrera det faktum att det i Sverige finns ett våldsamt starkt tabu mot att män har som profession att ta hand om små barn.

Anser jag att Khalifa har en superkonservativ och allmänt otrevlig position i genusfrågan? Absolut. Precis som det är en superkonservativ och allmän otrevlig genusattityd som i praktiken helt utesluter män från förskolan. Och personligen anser jag att det är betydligt mera skadligt för mina ungers genusutveckling att varje dag lära sig att det uteslutande är kvinnor som tröstar, byter, snyter än om de skulle få se fröken dra på sig nikaben klockan halv fyra.

Så: gärna en debatt om nikab, men först en rejäl satsning på män i förskolan.

Cecilia Verdinell

Tidigare publicerad på Göteborgs-Postens kultursida november 2009

Barn i Gaza

bild: Gail Allar

Belsassars gästbud av Rembrandt

närmare sina rivaler på högerkanten, de revisionistiska sionisterna grundade av Vladimir Jabotinsky, än "kultursionisterna" och den radikala vänstern. I grund och botten var Ben-Gurions statsbyggarprojekt i överensstämmelse med Jabotinskys målsättningar, men representerade en mer "realistisk" och taktisk väg framåt. Jabotinsky sa öppet det som de andra tänkte, men som de inte ville yppa för att inte avslöja sitt machiavelliska maktspel.

Den av Vladimir Jabotinskys essäer som oftast kommenterats är helt klart hans text från 1923 *Järnmuren*. Den anses med rätta förebåda vad verklig sionistisk politik i Palestina/Israel skulle komma att innebära och visar varför man inte missat något tillfälle att missa något tillfälle att sluta fred med palestinierna. Medan han bestämt slår fast att araberna kulturellt är "500 år efter oss", så retade den man som Arbetarpartiets sionister avfärdade som en fascist vänstersionisterna genom att uttrycka större respekt för araberna än för dem:

"Alla ursprungsfolk – det spelar ingen roll om de är vildar eller civiliserade – ser sitt land som sin nationella hemort, över vilken de alltid är de suveräna härskarna. (...) Och så är det för araberna. Mitt ibland oss finns de kompromissvänliga som försöker övertyga oss om att araberna är en sorts dumbommar som kan luras genom att vi mjukar upp formuleringen av våra mål eller ett gäng girigbukar som kommer att sälja ut sin födslorätt till Palestina mot kulturell och ekonomisk vinning. Jag avfärdar helt denna bedömning av araberna. (...) Enstaka araber kan kanske köpas ut men det betyder knappast att alla araber i Eretz Israel är villiga att sälja en patriotism som inte ens invånare på Nya Guinea skulle sälja. Varje infödingsfolk kommer att bekämpa främmande bosättare så länge de tror att de har en chans att göra sig av med de faror som

utländsk bosättare innebär."

Det leder Jabotinsky till att förfäktas sin doktrin om Järnmuren:

"All sionistisk kolonialisering, även den mest begränsade, kommer antingen misslyckas eller drivas igenom i motsättning till den infödda befolkningen. Kolonialiseringen kan således bara fortgå och utvecklas under beskydd av en kraft som är oberoende av lokalbefolkningen, en järnvilja som den infödda befolkningen inte kan bryta igenom. Detta är helt och hållet vår politik gentemot araberna. Att formulera det på ett annat sätt är bara hyckleri."

Slutligen, tillade Jabotinsky, kommer araberna att foga sig under de sionistiska villkoren, när de inte har några andra val:

"Allt det här innebär inte att någon form av uppgörelse är omöjlig, bara att en frivillig överenskommelse är omöjlig. Så länge det finns en gnista av hopp om att de kan bli av med oss, så kommer de inte sälja dessa förhoppningar, inte för några lina ord eller välsmakande läckerheter, för de är inget slödder utan en nation, kanske klädda i paltor, men ännu levande. Ett levande folk gör sådana enorma eftergifter i sådana ödesmättade frågor först när allt hopp är ute. Först när inte en enda liten bräsch är synlig i järnmuren, bara då förlorar de extrema grupperna sitt herravälde och inflytandet glider över till moderata grupperingar. Först då kommer dessa moderata grupper söka upp oss med förslag om ömsesidiga eftergifter. (...) Men den enda vägen till en sådan överenskommelse är järnmuren, vilket innebär stärkandet av en regering i Palestina utan någon som helst arabiskt inflytande, det vill säga en regering som araberna kommer att bekämpa. Med andra ord, för oss bär enda vägen till en överenskommelse i framtiden genom en att absolut förkasta varje försök till överenskommelse nu."

BLODIG ÅTEROCKUPATION

Detta synsätt genomsyrade handlingarna hos Jabotinskys arvtagare i Likud gentemot palestinierna ända från att de tog makten över den israeliska staten 1977. Efter att ha försäkrat sig om att Egypten var neutraliserat så trodde Menachem Begin att han kunde tvinga palestinierna att kapitulera genom att 1982 ockupera deras sista starka fäste i Libanon. Ockupationen av Libanon visade sig vara ett mycket kostsamt företag för Israel, som tvingades att fullständigt dra sig tillbaka från landet 18 år senare, år 2000. Samtidigt blev Yassir Arafat – ekonomiskt pressad av sina traditionella arabiska finansiärer i oljestaterna, och ansikte mot ansikte med vad som 1991 tycktes som en solid amerikansk hegemoni i Mellanöstern, i en blandning av hopplöshet och naiva visioner – alltmer villig att göra de "enorma eftergifter" som Jabotinsky förutsåg. Han hade förlorat hoppet om att nå sitt mål att säkra en palestinsk stat på Västbanken och Gaza som en del i en regional uppgörelse under internationellt överinseende och han ledde sig själv till att tro att hans israeliska samtalspartners skulle garantera honom en sådan om han visade dem, och framför allt visade deras internationella uppbackare i Washington hur medgörlig han kunde vara.

De påföljande israeliska regeringarna från både Arbetarpartiet och Likud – Rabin, Peres, Netanyahu, Barak – drog fördel av ramverket från Oslo och av att den första Intifadan klingade av, intensifierade byggandet och utvidgandet av bosättningarna på Västbanken, och frambragte en situation som man kunde beskriva som oåterkallelig och som man använde för att rättfärdiga annekterandet av ytterligare en ansevärd andel av de återstående 22 procenten palestinskt territorium. Resultatet är att antalet israeliska bosättare på

Västbanken – om man utelämnar Jerusalemområdet, den största bosättningen av alla som under de 26 år sedan ockupationen tog sin början fram till 1993 hade vuxit till 112 000 invånare, fördubblades mellan 1994 och 2000, året då Osloprocessen upplöstes i den andra Intifadan; och har ökat till 305 000 invånare sedan dess. När denna rad av regeringar under samma tid byggde Muren fullföljde man bokstavligen Jabotinskys vision om Järnmuren.

När Likuds främste hetsare Ariel Sharon kom till makten i februari 2001 så vände han helt Osloprocessens riktning genom sin blodiga återockupation av områdena under palestinsk kontroll, och påskyndade uppbygget av Muren, samtidigt som man ändrade dess sträckning för att ytterligare öka arealen annekterat territorium. Denna politik fortsatte under Ehud Olmert, Sharons efterträdare i ledningen för Kadima, det parti som Sharon grundade efter en splittring av Likud och under Nethanyahu, som nu leder en regering som samlar sionistiska partier över hela skalan från Arbetarpartiet till Avigdor Liebermans rasistiska extremhögerparti. Samtidigt har palestinerna – såväl på Västbanken som i Gaza – tvingats gå igenom den mest tragiska perioden i under hela sin historia och utstå de mest förtvivlade förhållanden sedan de hamnade under israelisk ockupation 1967. Det grymma anfallet på Gaza i december 2008-januari 2009 skadade världsopinionens samvete – ett samvete som på ett beundransvärt sätt förkroppsligades av Richard Goldstone (med sin FN-rapport om övergreppen, öa), vilken följdriktigt provocerade de israeliska makthavarna till blint raseri.

Och – trots allt detta – har palestinerna inte kommit ett steg närmare att acceptera Israels stöd av territorium på Västbanken eller den ”mini-Bantustanstat”, som Israels härskare erbjuder dem. Om några av dem må vara villiga att göra sådana ”enorma eftergifter”, så är de emellertid också mycket väl medvetna om att de skulle bli isolerade och förskjutna av den överväldigande majoriteten av sitt folk. Det är här Jabotinsky hade helt fel: hans vision förutsåg sionismens politik men inte arabernas ställningstagande. För bakom den synbara höga skattningen Jabotinsky gjorde av araberna föraktade han dem för mycket för att förstå att deras självkänsla och sinne för rättvisa aldrig skulle få dem att acceptera förnedrande underkastelse. Hans brist på realism i kombination med hans rasistiska syn på araberna hindrade honom att se sanningen: genom palestinernas och arabernas blotta numerär och geografiska utbredning finns det inget sätt för Israel att underkua dem till den grad att det skulle få dem att acceptera sionismens totalt orubbliga villkor.

APOKALYPTISK TERRORISM

Osloavtalet grundade sig på en motsägelsefull kalkyl. De styrande i Israel tycks ha försökt pröva om palestinerna är ”en sorts dumbommar som kan luras genom att vi mjukar upp formuleringen av våra mål

bild: Gail Alfari

eller ett gäng girigbukar som kommer att sälja ut sin födslorätt till Palestina mot kulturell och ekonomisk vinning.” När dessa förväntningar slog slint ökade man repressionen mot palestinerna – till föga nytta. Till och med den extremt ”moderate” Mahmoud Abbas, som delar av befolkningen betraktar som förrädare, visade sig oförmögen att leverera vad Israel förväntade sig av honom utan att få substantiella israeliska eftergifter i motprestation. Den ökade våldsanvändningen, som de israeliska ledarna använder när man tillämpar doktrinen om Järnmuren, är inte bara en metod som inte leder till målet, utan den lyckas också öka motståndsviljan och längtan efter hämnd bland den palestinska befolkningen, och bland befolkningsgrupper utanför Palestina – långt utanför.

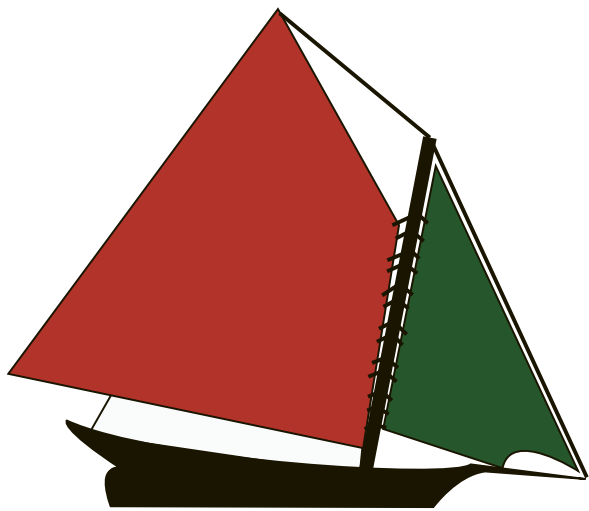
Under de senaste decennierna har Israel lyckats frambringa motståndare i en formidabel omfattning, också bland krafter som tidigare inte tillhörde fiendeläget. Man har redan förlorat en del av sin styrkeposition när man försökte lägga under sig Libanon, där man mötte hårdnackat motstånd från Hizbollahkrigare som tillgrep gerillakrigets ”asymmetriska” logik då de försvarade sitt land mot en konventionell armé. Det ständigt ökade hatet i Mellanöstern, som får sin näring ur västmakternas invasioner och Israels våldsutövning, bygger upp en ”apokalyptisk terrorism”, som överväger användandet av massförstörelsevapen som ett annat ”asymmetriskt” tillvägagångssätt för att uppväga

fiendens överväldigande militära övermakt. Sist men inte minst så står Israel nu inför utsikten att, på kort eller medellång sikt, mötas av ett kärnvapenbeväpnat Iran – en utveckling som kommer att föra regionen riskabelt nära nukleär förintelse, om Israel fortsätter hota med militära attacker.

Jabotinsky borde ha hållit i minne att bilden av muren i den judiska traditionen är förknippad med dåliga omen. Hans nutida lärjungar borde besinna den annalkande katastrofen innan det är för sent; de borde följa rådet att helt lägga om sin koloniseringspolitik och aggressiva hållning och anta den attityd som de israeliska företrädarna uppvisade vid fredsförhandlingarna i egyptiska Taba 2001. De bör även häva den kriminella blockaden av Gaza, för de behöver ingen ny tolk för att tyda skriften på muren som de med sådan hybris bygger runt Västbanken: den bibliske Daniels tolkning är återigen relevant.

Mene, Mene Tekel u-Pharshin: ditt kungadömes dagar är räknade, du är vägd och funnen för lätt; dit rike ska styckas och falla. Det sista ordet Pharsin bar en dubbel mening: det tolkades också som att det refererade till perserna, vilka tog över Babylon när kung Belsassar mördades strax efter det att skriften visade sig på murväggen. Persien är, som väl känt, det tidigare namnet på Iran. ■

Översättning: Peter Jervelycke Belfrage

www.shiptogaza.se

Plusgiro: 463 59-6

SHIP TO GAZA

SENDING GAZA AID – TO END THE BLOCKADE

NY ETAPP I VENEZUELA?

– om ekonomi och folklig organisering

Nyhetsflödet i västvärldens etablerade media från samhällsomvälvningens Venezuela har under senare år sinat betänkligt. I den mån saker och ting överhuvudtaget tas upp handlar det ofta om att landets president, Hugo Chavez, framställs som en självsvådlig pajas och auktoritär despot, eller så målas landets ekonomiska utveckling i med mörka färger. I denna artikel försöker Rolf Bergkvist tränga sig bakom denna ytliga och förvrängda mediabild, spegla den rådande klasskampen och ta temperaturen på revolutionens Venezuela. Vad har det blivit av Chavez proklamationer om ”en socialism för det tjugoförsta århundradet”?

I den mån den kapitalistvänliga pressen överhuvudtaget skriver något om utvecklingen i Venezuela är det en negativ bild som förmedlas. Korruption, elbrist, tomma hyllor i livsmedelsbutikerna och – ekonomisk kris. Det kan vara ett viktigt påpekande att denna bild inte enbart är propagandistisk. Den återspeglar även en liten del av den pågående klasskampen i landet, en social kamp där den ekonomiska eliten – liksom i Chile i början av 1970-talet understödd av USA-imperialismen – använder sina ekonomiska tillgångar för att stoppa och rulla tillbaka den revolutionära process som pågår sedan mer än tio år.

Men låt oss börja med den ekonomiska krisen. Enligt de siffror centralbanken offentliggjorde i början av juni krympte landets ekonomi med 5,8 procent under det första kvartalet i år jämfört med samma period förra året. Det är en av de största nedgångarna i hela Latinamerika. Trots att oljepriserna i snitt låg på 71 dollar per fat – 85 procent högre än första kvartalet 2009 – minskade intäkterna från oljeexporten med 8,1 procent. Importen föll samtidigt blytungt med 39,7 procent och investeringarna föll med 27,9 procent.

Läget skulle kunna vara bättre. Men låt oss inte fastna i ekonomernas siffror utan försöka sätta in dem i sitt sammanhang – och börja med väderleken!

TORKA, ELBRIST OCH MISSKÖTSEL

En av orsakerna till den minskade produktionen är det senaste halvårets elbrist. Den började märkas redan i slutet av 2009. En ovanligt lång torrperiod – enligt vissa källor den värsta sedan 1947 – sänkte vattennivån i landets största vattenkraftsdamm till extremt låga nivåer. Samtidigt har de senaste fem årens radikala reformpolitik med minskad fattigdom medfört en snabbt växande konsumtion och att efterfrågan på el ökat med mer än 40 procent.

Regeringens svar på den akuta elbristen blev att i slutet av 2009 deklarerar att en nödsituation rådde inom elförsörjningen. I regeringsdecretet ingick en omedelbar – om än tillfällig – minskning av arbetsdagens längd till sex timmar, en minskad produktion inom den tunga, elintensiva industrin, planlagda elavbrott vissa tider på dygnet i storstäderna, avgiftshöjningar för att gynna elsparande och installering av lågenergilampor i städerna. Vid sidan av detta har regeringen presenterat planer på omfattande investeringar i nya kraftverk. Samtidigt har regeringen, med president Hugo Chavez i spetsen, uppmanat de som arbetar inom elsektorn att komma med förslag till lösningar på problemen.

Hela elsektorn i Venezuela är sedan några år tillbaka statlig. 2007 förstatligades sex privatägda elbolag, som en del i ett program för åternationalisering av strategiskt viktiga sektorer av samhällsekonomin. Den uttalade meningen från regeringens sida var att de sex bolagen skulle slås samman med det statliga elbolaget Corpolec för att få till stånd en enhetlig, rationell elproduktion som täcker de behov landets befolkning har. I juli i år ska den fusionsprocessen vara slutförd, ett projekt som nog inte kommer att ros i hamn. Under de år som gått har inte ett enda initiativ tagits på ledningsnivå för att genomföra den sammanslagning regeringen beslutat om. Motståndet från de sex bolagsledningarna har varit kompakt. Ett litet exempel på vad det medfört är den långa striden om ett kollektivavtal. Under 18 månader vägrade

samtliga direktörer i de olika – fortfarande separata – företagen skriva under ett nytt kollektivavtal, som skulle ge alla elarbetare samma löner och anställningsvillkor. Det tog 14 månader av kamp från arbetarnas sida innan de i oktober förra året – som en första delseger – tvingade Corpolec verkställande direktör att avgå. Det kompakta motståndet ledningarna visat upp mot varje förändring har mötts av en massiv kritik från arbetarna mot den rådande misskötseln och korruptionen.

NYA DIREKTÖRER INOM BASINDUSTRIEN

Under våren har mer än 10 000 arbetare på elbolagen diskuterat energiproblemen på stormöten och i mindre arbetsgrupper. Vid ett möte 8-9 april – med Chavez och flera ministrar närvarande – presenterade 600 delegater, som valts inom de olika bolagen, en rad förslag till förändringar, bland annat:

- organiseringen av arbetarkontroll över produktionen och ett direkt deltagande av valda arbetare i företagens ledningar
- omedelbara åtgärder mot korruptionen och byråkratin
- erbjuda den stora gruppen tillfälligt inhyrda arbetare en fast tillsvidareanställning
- en sammanslagning av de existerande elbolagen till ett enda statligt företag.

Chavez uppmanade i sitt avslutande tal arbetarna på varje elbolag att omgående börja välja egna ledningsgrupper, för att gå in i de existerande bolagsstyrelserna som fullvärdiga ledamöter med närvaro- yttrande- och rösträtt. Och även om regnen den senaste månaden återvänt, vattenreservoarerna åter börjar fyllas och regeringen avlyst den tidigare nödsituationen finns det inget som tyder på att elarbetarna kommer att backa från sina krav. Snarare är det de varma vänstervindarna från arbetarnas politiska kamp som på lite längre sikt kommer att skapa förutsättningarna för en lösning av energiproblemen.

Nu är elsektorn inte ett isolerat exempel på att organiserade arbetargrupper pressar på för att ta kontrollen. Det mest omskrivna de senaste veckorna är utvecklingen inom *Plan Guayana Socialista*.

Vid en ceremoni den 15 maj – med omkring 600 arbetare närvarande – utsåg president Hugo Chavez nya chefer för flera av de 15 företag, som ingår i den statsägda koncernen CVG och är lokaliserade i Guayana i delstaten Bolívar. De nya cheferna för SIDOR (stålindustri), ALCASA (aluminium), VENALUM (aluminium) och Carbonorca (kol) är arbetare, som valts demokratiskt av sina kamrater på arbetsplatsmöten. Bara en sådan sak är historisk – för att uttrycka det milt. Några av de valda har dessutom under många år gjort sig kända för att tillhöra vänstern inom fackföreningsrörelsen. Enligt Chavez är syftet med bytet av chefer att omedelbart introducera arbetarkontroll på dessa statliga företag, och skapa förutsättningar för den industriella plan – Plan Guayana Socialista – som arbetarna presenterade för redan ett år sedan.

Vid ett besök uttalade sig då Chavez både för en utveckling av arbetarkontrollen och annonserade samtidigt den förestående nationaliseringen av fem betydande privata industrier. Företagen ägdes av multinationella storbolag – ibland i samarbete med venezolanska kapitalister. I april året innan hade Sidor – det fjärde största stålverket i hela Latinamerika, ägt av av

den argentinska familjen Roccas – nationaliserats. Någon vecka efter nationaliseringsbeslutet fick sedan den öppet företagsvänlige arbetsmarknadsministern, José Ramón Rivero, sparken Syftet med att låta staten ta över äganderätten av basindustrierna är att inom landet skapa förutsättningar för vidareförädling av järn/stål och aluminium.

Beslutet i år handlade dessutom om att möta ett akut problem. Liksom inom elföretagen innebar inte förstatligandet några större förändringar. De höga chefer, som satt kvar efter förstatligandet, var oftast precis samma personer som ledde företagen då de ägdes av de utländska storbolagen. Det var knappast någon hemlighet att ingen av dem hade någon anledning att utveckla de statsägda företagen på ett framgångsrikt sätt. Snarare har de under det gångna året gjort sitt bästa för att underminera verksamheten och diskreditera beslutet att nationalisera företagen. Ibland har det tagit sig uttryck i rena sabotage av produktionen. Resultatet har blivit ett kraftigt produktionsfall. Sidors stålproduktion, som normalt ligger i närheten av 4,6 miljoner ton stål per år, sjönk exempelvis till omkring tre miljoner ton stål 2009.

Den industriplan arbetarna utvecklat innebär bland annat att exporten av stål/aluminium ska minska och produktionen istället inriktas på att täcka behoven för den inhemska marknaden. För att minska de höga transportkostnaderna, som beror på att metallerna till stor del forslas av vinstgivande privata åkerier, ska frakterna framöver istället ske via offentliga kommunikationer. Även de höga kostnaderna för outsourcing – där basindustrierna hyr in arbetare från privata bemanningsföretag – ska minskas. Chavez krävde vid mötet att detta fenomen på medellång sikt helt måste upphöra.

BRISTEN PÅ LIVSMEDEL

Som om inte elransonering och produktionsminskning inom basindustrin vore nog gapar även alltför ofta

EN ARTIKEL AV ROLF BERGKVIST

Artikelförfattaren är latinamerikakännare. Aktiv i Solidaritet utan gränser. Har tidigare regelbundet skrivit om Venezuela och övriga Latinamerika i Röda rummet

mataffärernas hyllor tomma. Regeringen har tacklat matbristen på flera sätt. Den statliga butikskedjan av med billig, subventionerad mat – Mercal – har utvecklats med fler fasta affärer och nya mobila enheter. Varje dag kör lastbilar ut mellan 400 och 1500 ton matvaror (ris, kyckling, mjöl, matolja, mjölk socker, konserver) som säljs direkt från lastbilsflaken. Under våren har tjänstemän från kvinnoministeriet genomfört löpande kontroller av slakterier och fryshus för att förhindra hamstring och ren spekulation. Närmare 50 köttproducenter har bötfällts för att de brutit mot gällande lagstiftning och undanhållit livsmedel.

I några fall har regeringen även gått längre. I maj – efter månader av utredning – meddelade regeringen att mjöl- och brödföretaget Monaca kommer att tas över av staten på grund av att företaget på ett spekulativt sätt minskat sin produktion mitt i en nationell bristsituation. I fortsättningen kommer företaget att drivas av staten i samarbete med fackföreningar, kooperativ, och kommunala råd. Monaca ägs av det multinationella, mexikanska bolaget Gruma. Det är världens största producent av majsmjöl och tortillabröd och den näst största mjöltillverkaren i Venezuela. Även delar av landets största livsmedelsproducent, Empresas Polar, har tagits över liksom stormarknadskedjan Éxito (med colombiansk-franska ägare).

Också inom den statliga sektorn har flera fall av korruption avslöjats. I början av juni i år arresterade underrättelsetjänsten, SEBIM, den förra chefen för det statliga livsmedelsföretaget PDVAL, Luis Pulido, anklagad för hamstring. Arresteringen grundade sig på att SEBIM funnit 1 300 containrar fulla med ris, mjölk, mjöl, matlagningsolja och andra basmatvaror i en lagerlokal i delstaten Carabobo. I närliggande Cojedes upptäcktes ytterligare 800 containers fulla med rutten mat när att de som bodde i närheten klagade över stanken. Totalt handlade det om över 32 ton mat som skulle ha distribuerats genom de statliga Mercal och PDVAL, men istället medvetet förstördes för att driva upp matpriserna.

Pulido var bolagets första chef när det bildades 2008 och han satt kvar till förra året. Den ”privata” underrättelsegruppen AIPO – ett nätverk av arbetare, som tagit på sig uppgiften att avslöja korruption inom statsapparaten – anklagade redan 2008 offentligt

Pulido för att tillhöra en ”matmaffia som har vuxit inom de offentliga institutionerna”. Enligt AIPO köpte ”maffian inom PDVAL” upp livsmedel från de privata företag som var beredda att betala de största mutorna till PDVAL:s chefer. Avslöjandet ledde till att flera andra tjänstemän kom att lagföras. Under de senaste åren har drygt 30 regeringstjänstemän ställts inför rätta och dömts för korruption.

För att öka den inhemska jordbruksproduktionen har parlamentet även antagit lagar, som ska tvinga de privata bankerna att erbjuda små och medelstora lantbruk förmånliga krediter istället för att syssla med rent spekulativa finansinvesteringar. En statlig ”200-årsFond”, vars uppgift är att ge billiga lån till jordbrukarna, grundades i slutet av förra året efter en bedrägeriskandal inom banksektorn som medförde en rad expropriationer.

FORTSATTA NATIONALISERINGAR AV BANKERNA

Sedan slutet av 2009 har regeringen vid flera tillfällen ingripit mot landets privata finanssektor för att garantera insatta besparingar. Under november-december tog regeringen över åtta banker på tre veckor. Det började 20 november med fyra mindre, privatägda banker. Alla fyra ägdes av finansmannen Ricardo Fernández Barrueco och stod för omkring sex procent av de totala bankinsättningarna i landet.

Fernandez arresterades samma dag anklagad för att ha använt bankernas tillgångar på ett illegalt sätt och flytta pengar ut ur landet. Fernandez var i början av 2000-talet en relativt okänd affärsman inom livsmedelssektorn. Under den stora lockouten – som arbetsgivarföreningen, Fedecamaras, organiserade tillsammans med ledningen inom det statliga oljebolaget 2002-2003 för att tvinga Chavez att avgå – valde han att stödja Chavez. Han ställde alla sina lastbilar till regeringens förfogande för att transportera mat och andra förnödenheter. Han kom att bli nära allierad med Chavez tidigare vice president José Vicente Rangel och kunde med sina direkta kontakter med regeringsbyråkratin snabbt stiga som en komet inom affärsvärlden. Mycket av sin förmögenhet byggde han upp genom förmånliga kontrakt för att förse de statliga Mercalbutikerna med produkter. Det var med denna grundplåt som han sedan kunde gå vidare för

att bygga en bankkoncern. I internationella finanstidningar (typ brittiska Economist) används sedan några år tillbaka beteckningen "Bolicracia" om denna del av den inhemska kapitalistklassen, som vuxit fram och stärkts genom kontakterna med den Chavez-trogna byråkratin. Hugo Chavez beskrev själv i samband med arresteringen bankerna som en finansiell "centrifug" som gjorde det möjligt för de privata ägarna att använda de insatta medlen till att köpa upp fler banker och flytta pengar ut ur landet.

Totalt arresterades tio bankirer och myndighetspersoner till följd av bedrägeriet. Ytterligare 28 bankchefer belades med utreseförbud (även om 23 av dem illegalt tycks ha tagit sig till USA, Spanien och Curacao).

I slutet av januari tog Sudeban (som närmast motsvarar svenska Finansinspektionen) över ytterligare tre privata småbanker, vilka inte längre kunde garantera insättarnas medel. Veckan därefter bötfälldes ytterligare tio affärsbanker (på totalt över motsvarande fem miljoner dollar) för att de brutit mot landets finanslagstiftning – bland annat hade de inte lånat ut pengar till mindre jordbruk i enlighet med "Lagen om krediter till jordbrukssektorn".

Flera av de övertagna bankerna har slagits ihop med den statliga Banfoandes och bildat en ny statlig bank, Banco Bicentario, och några har helt enkelt lagts ned. I de fall bankerna avvecklas skyddas kundernas besparingar av den bankskyddsfond som finns. Med tanke på att regeringen förra året köpte en av de större bankerna i landet – Banco de Venezuela – av Spanskägda Santander torde idag någonstans mellan 25 och 30 procent av den totala banksektorn vara statlig – kanske till och med något mer.

FRÅN KOOPERATIV TILL EN "KOMMUNAL STAT"

I den modell för en "Socialism för det 21:a århundradet" Chavez artikulerat ingår förstatligandena av strategiskt viktiga företag som del i en bredare strategi. Med sabotagen och misskötseln från företagsledare och statliga byråkrater är det uppenbart att det bara kan vara ett första steg. För att revolutionen ska kunna gå vidare – och överhuvud taget överleva – krävs att den arbetarkontroll som Chavez uttalat sig för utvecklas.

Men en minst lika viktig del är att utveckla nya, de-

mokratiska maktorgan utanför arbetsplatserna. I april 2006 antogs en lag för att göra den deltagande – eller om man så vill direkta – demokrati som konstitutionen från 1999 talar om praktiskt möjlig på lokal nivå. Det handlade om upprättande av kommunala råd på micronivå för komma förbi den statliga byråkratins ineffektivitet.

I städerna väljs råden i ett geografiskt område, som omfattar mellan 200 och 400 familjer på landsbygden krävs minst 20 familjer och i ursprungsfolkens samhällen tio familjer. Råden väljs av ett stormöte som är högsta beslutande organ och där alla över 15 år får delta. Det väljs för en period av två år, men rådsmedlemmarna kan när som helst avsättas. Rådets uppgift är att besluta om konkreta utvecklingsprojekt i sitt område. Över 30 000 kommunala råd finns organiserade runt om i landet och deras verksamhet finansieras över statsbudgeten.

Det senaste året har ytterligare en nivå börjat organiseras vid sidan av den redan existerande borgerliga statens kommunala strukturer: kommuner. Kommunerna organiseras i ett område av ett flertal kommunala råd, av de lokala folkrörelserna och de enheter som befolkningen själva kontrollerar (typ de nya vårdcentralerna).

Meningen är att kommunerna ska ta hand om gemensamma frågor på kommunal nivå och spela en mer aktiv roll i förändringen av samhällsekonomin. De ska understödja och ta initiativ till bildande av produktionskooperativ i sitt område, ta över äganderätten till nedlagda fabriker i regionen och öppna dem under en kombinerad arbetar- och kommunal kontroll samt öppna nya kommunala marknader för försäljning av produkter från andra kommuner. I början av februari hade, enligt de officiella uppgifterna, 184 kommuner börjat organiseras.

Återstår så den nationella nivån. Sedan Hugo Chavez tillträdde som president 1999 har demokratin kraftigt förstärkts och utvidgats. På det nationella planet har det hittills inneburit en mängd val och folkomröstningar. I den nya konstitutionen från 1999 infördes möjligheten för landets befolkning att avsätta en vald president (och delstatsguvernörer) genom en folkomröstning mellan de ordinarie valtillfällena, en möjlighet som den borgerliga oppositionen utnyttjade

2004 – då dock Chavez enkelt vann. Däremot innebär detta inte någon direkt folklig kontroll underifrån. I februari antog parlamentet en ny lag för att hitta en lösning på problemet; lagen om det federala regeringsrådet. Den 20 februari annonserade Chavez bildandet av detta nya regeringsråd på nationell nivå. Förutom ministrar, delstatsguvernörer och borgmästare ska rådet inkludera representanter från kommunala råd, kommuner och andra direktvalda representanter. Det skulle alltså bli ett nytt statligt regeringsorgan med representanter från både den existerande borgerliga staten och representanter för de nya lokala/regionala råden. Genom detta regeringsråd skulle de valda representanterna kunna kontrollera och besluta om fördelningen av materiella resurser till de kommunala råden, kommuner, den kooperativa sektorn, de statliga företagen etc.

Det är naturligtvis omöjligt att ha någon uppfattning om den här modellen kommer att fungera och ge landets fattiga majoritet en demokratisk kontroll över fördelningen av landets ekonomiska resurser. Det kommer att ta flera år av social kamp och kontinuerlig kritisk omprövning innan det är möjligt att värdera modellens positiva och negativa sidor. Vad som däremot kan vara intressant är att Chavez ofta ställer denna "kommunala stat" i motsättning till den traditionella socialdemokratiska modellen där den borgerliga statsapparaten – under ledning av det socialdemokratiska partiets ministrar – står för "reformen" av samhället. I flera tal har han citerat den polska revolutionära socialisten Rosa Luxemburgs klassiska skrift *Reform eller revolution* från 1900 där hon tar strid mot de idéer om gradvis förändring som arbetarbyråkratin inom det dåvarande tyska socialdemokratiska partiet stod för. Dessutom framhåller han den som ett alternativ till de negativa, historiska erfarenheterna av de byråkratiska diktaturerna i Östeuropa.

PARTIDO SOCIALISTA UNIDO DE VENEZUELA

Men för att utveckla den breda demokrati och den övergång till socialism, som Chavez förespråkar, krävs en gemensam organisation för alla de krafter som delar den målsättningen. Redan i slutet av 2006 tog Chavez initiativ till att bilda ett nytt, socialistiskt enhetsparti. Det uttalade syftet är att det ska bli ett politiskt redskap för att driva revolutionen vidare i socialistisk riktning och bekämpa byråkratin.

Under våren har partiet hållit kongress. Redan i november valde partiets medlemmar 772 delegater. Sedan har kongressen pågått – under veckosluten – fram till slutet av april. Den långa kongressperioden har att göra med att delegaterna under veckorna skulle konsultera och informera medlemmarna i sina områden om de förslag som ställts i den pågående diskussionen. Främst handlade kongressen om att anta ett principprogram och stadgar. I sitt slutanförande betecknade Chávez partiet som socialistiskt, antikapitalistiskt och antiimperialistiskt.

Nu är detta inte riktigt hela sanningen. De sociala motsättningarna i samhället återspeglas även inom partiet. Den "bolicracia", den statliga byråkrati och de kapitalistvännliga företagsledare som jag beskriver i texten ovan, finns även representerade inom PSUV. Men även de arbetare som kämpar för att ta kontrollen över företagen och de aktivister som organiserar kommunala råd och den politiska/sociala kampen i de fattiga kvarteren finns här representerade.

I början av maj valde 2 589 852 medlemmar i Partido Socialista Unido de Venezuela, PSUV, sina kandidater inför parlamentsvalet 26 september. Det är det enda partiet i Venezuela som håller interna val för att utse sina kandidater. Totalt var 3527 medlemmar nominerade till de 110 posterna.

röda rummet

är socialistiska partiets kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 fjärde internationalen). Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 44 sedan starten 1997 (nummer 155 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Daniel Brandell, Anders Karlsson, Per-Olof Larsson, Björn Rönnblad och Ingemar Sandström

Omslagsbild: Björn Rönnblad

Ansvarig utgivare: Björn Rönnblad

Teckning: Ee Ping Yeoh

Grafisk form: Joakim Svensson

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg

E-post: rodarummet@hotmail.com

Prenumeration: 80 kronor för fyra nummer

Plusgiro: röda rummet 13 04 07–0

Hemsida: <http://www.rodarummet.org>

Tryck: V-Tab, 2010

Gjord på Tidskriftsverkstaden, Göteborg.

ISSN: 1403–3844

FEMTE INTERNATIONALEN

En av de frågor som partikongressen diskuterade var det förslag om bildande av en internationell sammanlutning för att organisera kampen mot kapitalismen – en ”Femte International” eller, som den också benämns, ”21 århundradets Första International”. Med tanke på den ekonomiska och ekologiska kris som kapitalismen idag befinner sig i är detta naturligtvis en helt nödvändig uppgift att ställa sig.

Hotet om någon form av militär intervention från USA-imperialismen har ökat det senaste året. Förra året återaktiverade USA sin Fjärde flotta för att patrullera haven runt Sydamerika, installerade nya militärbaser i Colombia och Panama och understödde den militärkupp som störtade den demokratiskt valda regeringen i Honduras. I år har USA – efter jordbävningen i januari – sänt 15 000 soldater till Haiti. USAs tidigare under rättelsechef, amiral Dennis Blair, pekade i en rapport 2 februari ut Venezuela som den ledande USA-fientliga kraften i regionen.

Lägg dessutom till den politiska högers framgångar i presidentvalen i Chile och Colombia och de permanenta hoten att avsätta president Lugo i Paraguay. Till det ska läggas frånvaron av en internationell antikapitalistisk organisering. Det världssociala forum som för mer än tio år sedan lanserades i Brasilianska Porto Alegre har visserligen – med sina regionala forum på olika kontinenter – varit en mötesplats för utbyte av radikala idéer om hur en ny värld ska kunna bli möjlig. Däremot har inte forumet utvecklats till någon fastare organisering av internationell kamp – bland annat för att det finns ett uttalat motstånd för en sådan organisering från delar av forumets arrangörer.

Även om diskussionen knappast har hunnit börja finns det tankar kring en ny international som kan bli problematiska.

I en intervju i samband med partikongressen säger Julio Chavez, delegat på kongressen och medlem i partiets internationella kommitté (vars uppgift är att

redan i år ta initiativ för att sätta igång processen), att det inte handlar om att skapa ytterligare ett discussionsforum utan att försöka komma fram till ett program – ett minimiövergångsprogram som han kallar det – av överenskommelser som kan gälla på alla fem kontinenter. Han betonar att det måste resultera i en permanent internationell organisation, som kan samla vänsterpartier och sociala rörelser. Men han hävdar samtidigt att det för närvarande inte kan ställas på socialistisk grund utan måste begränsas till att bli en anti-imperialistisk front. Som argument för denna begränsning tar han den ”islamska revolutionen i Iran”, vilken han betecknar som antiimperialistisk, men som sannerligen inte kan sägas präglas av några socialistiska framtidsvisioner.

Det är oklart vad detta betyder politiskt. Under de

senaste åren har Venezuela sökt sig nya handelspartners i Asien och Mellanöstern för att minska sitt beroende av USA, vilket är en sak. Men om detta leder till de politiska slutsatser som antyds blir det mycket problematiskt. För socialister är det naturligtvis otänkbart att en internationell organisering som har till målsättning att kämpa för en socialistisk värld skulle kunna organiseras tillsammans med förtryckarregimer som de i Iran och Kina. Liksom klasskampen i Venezuela de senaste åren visat kan kampen mot kapitalismen bara organiseras och föras av arbetare och fattiga människor runt om i världen. ■

FÖR KÄLLFÖRTECKNING SE WWW.RODARUMMET.ORG

VENEZUELA ÄR INTE GREKLAND

Efter att Venezuelas ekonomi förra året krympte (vilket flertalet ekonomier i den västra hemisfären gjorde), efter det att valutans värde fallit drastiskt på den inofficiella, parallella svarta marknaden och efter att elektricitetsbrist råder i landet dyker det upp rubriker i västliga media som talar om Venezuela ekonomiska sammanbrott.

Washington Post rapporterar i en nyhetsartikel, som låter betydligt mer lik en ledare, att Venezuela befinner sig i ”den ekonomiska krisens grepp” och att ”många års statsintervention i ekonomin nu brutalt förhindrar privat affärsverksamhet.”

Det finns ett viktigt faktum som nästan aldrig nämns i nyhetsartiklarna om Venezuela eftersom det inte passar ihop med berättelsen om ett land som slösat vilt under de goda åren och som nu snart, likt Grekland, kommer att tvingas betala notan. Det är nivån på statsskulden: för närvarande på 20 procent av BNP. Med andra ord, samtidigt som man tredubblade de sociala utgifterna per person, ökade tillgången till hälsovård och utbildning och man lånade eller skänkte miljarder dollar till andra latinamerikanska länder så minskade Venezuela sin länebörda under perioden med höga oljepriser. Den offentliga skulden sjönk från 47,5 procent av BNP år 2003 till 13,8 procent 2008. Under 2009 då ekonomin gick bakåt ökade skulden återigen, nu till 19,9 procent. Även om vi också räknar in skulden för det statliga oljebolaget PDVSA uppgår Venezuelas statsskuld inte till mer än 26 procent av BNP. Utlandsskulden andel är mindre än hälften av den totala statsskulden.

Jämför detta med Grekland där den offentliga skulden är 115 procent av BNP och förväntas stiga till 149 procent fram till 2013. (Den genomsnittliga statsskulden i EU är 79 procent.)

Med tanke på Venezuelas mycket låga stats- och utlandsskuld så framstår talet om att landet genomgår en ”ekonomisk kris” som helt enkelt falskt. Med ett oljepris på ca: 80 dollar per fat erhåller Venezuela ett anseeligt löpande överskott, vilket också möjliggör

uppbyggnaden av betydande reserver. Dessutom kan regeringen, om nödvändigt, låna på den internationella marknaden – i april betalade Kina ut 20 miljarder dollar i förskott för framtida oljeleveranser.

Inte desto mindre står landet inför betydande ekonomiska utmaningar, vilka har förvärrats genom felaktig ekonomisk politik. Ekonomin minskade med 3,3 procent förra året. Den internationella pressen kunde inte förstå detta; men problemet var att regeringens finanspolitik var alltför konservativ – neddragningen av utgifter samtidigt som ekonomin var på väg in i en recession. Det var ett misstag som regeringen förhoppningsvis snabbt kan reparera med dess planerade expansion av de offentliga investeringarna, vilket innefattar investeringar på sex miljarder dollar i elproduktion under innevarande år.

Regeringens värsta ekonomiska misstag på lång sikt har varit att bibehålla en fast övervärderad valutakurs. Trots att regeringen devalverade valutan i januari, från 2,15 till 4,3 i förhållande till dollarn, är den fortfarande övervärderad. På den svarta marknaden är förhållandet till dollarn mer än ett till sju.

Genom att göra importen konstgjort billig och landets export dyrare så skadar en övervärderad valuta de delar av ekonomin som inte är knuten till oljan och försvårar ekonomins möjligheter att komma bort från oljeberoendet. Än värre är landets höga inflationstakt (28 procent under förra året, i genomsnitt 21 procent under de senaste sju åren), vilket gör valutan allt mer övervärderad i reala termer för varje år. (Tidningarna har även missförstått det här problemet. Inflationen är i sig själv för hög, men det är inte själva prisökningarna som medför de stora skadorna på ekonomin utan genom att de orsakar en tilltagande övervärdering av det reala bytesförhållandet.)

Men Venezuela befinner sig inte i samma situation som Grekland eller som Portugal, Irland och Spanien. Eller för den delen Lettland eller Estland. De förstnämnda länderna är bundna till en övervärderad valuta – euron – och att genomföra en finanspolitik som går ut på att minska skulderna, vilket fördjupar

deras recession och/eller fördröjer återhämtningen. De har ingen kontroll över penningpolitiken, vilken styrs av Europeiska centralbanken. De sistnämnda länderna befinner sig i en liknande situation så länge som de knyter sin valuta till euron, vilket har medfört att produktionsfallet har varit sex till åtta gånger större än Venezuelas under de två senaste åren.

Venezuela kontrollerar sin egen valutakurs, liksom sin penning- och finanspolitik. Den kan stimulera ekonomin genom en expansiv finans- och penningpolitik och dessutom via förändringar av valutakursen – genom att låta valutan flyta. En ”planerad” flytande valutakurs – då regeringen inte bestämmer sig för en viss växelkurs utan intervenerar när det behövs för att stabilisera växelkursen - skulle passa den venezuelanska ekonomin mycket bättre än den nuvarande fasta växelkursen. Regeringen skulle kunna hålla växelkursen på en konkurrenskraftig nivå och inte, som för närvarande, slösa en massa dollar på att minska gapet mellan den officiella och parallella kursen. Trots att det, som vanligt, fanns förutsägelser om att inflationen skulle stiga skyhögt vid den senaste devalveringen, så gjorde den inte det. Förmodligen därför att de flesta växelkurstransaktionerna i vilket fall som helst görs på den svarta marknaden.

Venezuela har goda förutsättningar att lösa sina nuvarande samhällsekonomiska problem och genomföra en kraftfull ekonomisk expansion, vilket skedde under åren 2003-2008. Landet står inte inför en kris, utan snarare inför ett val av politik.

Översättning: Ingemar Sandström
Ur The Guardian 6/5-2010

Mark Weisbrot
är amerikansk ekonom som leder Center for Economic and Policy Research(CEPR). <http://www.cepr.net>
Känd som kolumnist i The Guardian och New York Times.

PSYKIATRI SOM KOLONIALISM

Vi lever i en tid när den etablerade psykiatrin, som åter blivit mer biologiskt orienterad, tycks mer orubbad i sin tilltro till diagnosen än någonsin, menar Maria Sundvall. Hon har läst en nyutkommen bok som ifrågasätter till synes etablerade ”sanningar”.

”Alla har rätt till en diagnos som leder till rätt behandling”. Så lyder en trossats i tiden, ofta framförd av makthavare när de ska visa på en lösning på psykiatris kris. Och det vore ju gott och väl om trossatsen var sann. Men det finns många som ifrågasätter den.

Det länge funnits en kritik, bland annat från idé- och lärdoms historikern Karin Johannisson som visat att diagnoser inte bara uttrycker biologiska skeenden, utan kulturella och sociala förhållanden. Genom att peka på diagnosens historiska föränderlighet har hon utmanat synen på dess objektivitet.

En nyligen utgiven bok, *Crazy Like Us. The Globalization of the American Psyche* av den nordamerikanska journalisten och författaren Ethan Watters handlar om mötet mellan den västerländska diagnostiserande psykiatrin och människor i fjärran länder. Ur Watters’ bok framtonar bilden av relationen mellan en kolonialmakt och de koloniserade, med koloniseradernas alla fördomar om de underkuvade och med mäktiga ekonomiska intressen i bakgrunden.

Den verkligt originella tesen i Watters’ bok är att vårt diagnostiska system inte bara påverkar hur vi upplever andras lidande, utan också hur de själva upplever det.

Det främsta exemplet i boken är hur antalet kinesiska kvinnor med anorexi ökade i Hongkong i mitten av 90-talet. Tidigare hade de kinesiska kvinnorna inte heller haft den symtombild som beskrivs i diagnoshandboken, DSM-IV (som sammanställs av American Psychiatric Association och vars klassificeringssystem dominerar den rådande västerländska psykiatrin)

Det förändrades då media rapporterade om en tonårsflickas död i anorexi 1994. Plötsligt svämmade tidningarna över av rapporter om ”tonårsdöden”, och experter fick uttala sig, det vill säga västerländska experter, som beskrev symtom, orsaker och förlopp. Speciella rådgivningsprogram startades, trots att antalet patienter var få.

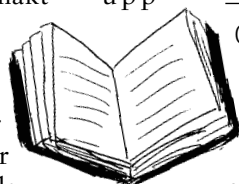
Watters presenterar en skrämmande och slående iakttagelse: inom några år hade antalet fall av anorexi ökat kraftigt. Och sjukdomsbilden följde nu troget DSM:s föreskrifter.

Hur det går till när sjukdomspaket exporteras skildras i bokens beskrivning av ”vågen som förde PTSD till Sri Lanka”. Vågen, det var tsunamin på annandagen 2004. Och PTSD, posttraumatiskt stressyndrom, är den diagnos som i DSM-IV beskriver allvarliga reaktioner på svåra händelser, trauman.

Tsunamin blev inledningen till ”den största internationella psykologiska interventionen någonsin” enligt Watters. Inom några veckor hade biståndsorganisationer och traumabehandlare landat hos de nödställda. Och istället för marinkåren landsattes vad en lokal iakttagare kallade för ”fallskärmsforskare”, hela grupper av traumaforskare som ville studera tsunamins effekter.

Hjälpgруппerna tog ofta direkt kontakt med lokalsamhället för att kunna distribuera mat och filter.

Men Watters beskriver hur traumaterapeuterna satte upp

Crazy Like Us. – The Globalization of the American Psyche, Ethan Watters
Free Press, New York 2010

sina behandlingscenter, utan att ha eller skaffa sig någon lokal kunskap. En expert som intervjuades av brittiska BBC oroade sig för att barnen hellre ville gå i skolan än att tala om sina upplevelser. De befinner sig ”helt klart i förnekande”, var hans kommentar. Traumabehandlarna tyckte att befolkningen var ”psykologiskt osofistikerad” och inte särskilt ”självreflekterande”.

Terapeuterna och forskarna använde strukturerade frågeformulär för att ställa diagnosen PTSD – just den typ av frågeformulär som idag anses borga för en säker psykiatrisk vård i vårt eget land, antingen det gäller att ställa diagnoser eller bedöma självmordsbenägenhet. Problemet är förstås att frågeformulär bygger på ledande frågor – det är själva idén. Man har redan i vetenskapliga studier fastställt vilka symtom som ingår i sjukdomsbilden och prickar av ifall de finns eller ej. Det förutsätter att symtombilderna är stabila över tid och rum.

Watters påpekar ironin i att just PTSD toförs

som en tidlös sjukdomsyttning. När psykoanalytiker i USA som var motståndare till Vietnamkriget började beskriva det så kallade post-Vietnam-syndromet, ville de inte alls formulera någon universell reaktion på trauma. Tvärtom menade de att Vietnamveteranernas reaktion härrörde ur att de känt sig ”lurade, utnyttjade och förrådda” av militären och samhället.

När psykiatrer senare försökte få in diagnosen PTSD i DSM-handboken – ett inträde som inte bara skulle ge ära, utan även forskningsmiljoner – tvingades de kompromissa bort detta och mejsla fram en diagnos för alla slags traumatiska händelser.

En lankesisk forskare, som efter tsunamin istället för att lägga fram färdiga formulär intervjuade människor om deras upplevelser, fann att intervjupersonerna överhuvudtaget inte beskrev inre tillstånd. De såg tsunamins negativa konsekvenser som skador på sociala relationer i första hand. Watters betonar detta: i västerländskt tänkande skapar ett trauma en psykologisk skada som leder till sociala problem. De intervjuade lankeserna såg däremot det sociala problemet – att en person inte kan fylla sin plats i gruppen – som det egentliga symtomet.

Just den iakttagelsen återkommer ofta i beskrivningen av skillnader mellan kulturer. Vår kultur är så individualistiskt inriktad, att vi har svårt att föreställa oss att andra kulturer uppfattar kollektiva relationer som det viktigaste.

Som Watters påpekar kan olika tolkningar av symtom också leda till olika behandling. Om det är den sociala gemenskapen som är det viktigaste, kanske det inte är så dumt att skolbarnen vill gå tillbaka till skolan. Och det blir ännu viktigare att ta reda på vilka traditioner och resurser samhällen själva har för att hantera kriser.

Om traumaterapeuterna i Watters’ bok framstår som de välmenande men paternalistiska missionärerna under kolonialtiden, finns också efterföljarna till den tidens råvaruexploatörer med. Uppseendeväckande är Watters beskrivning av hur några av de största läkemedelsbolagen kring år 2000 gick samman och medvetet startade en kampanj för att marknadsföra den västerländska formen av depression i Japan. Dittills hade depression antingen betraktats som ett kroniskt, förödande tillstånd som man inte sökte hjälp för eller som ett sorgset personlighetsdrag. Ingetdera av fallen ledde till medicinföreskrivning. Klassifikationen ”depression” uppfattades i sig som stigmatiserande.

Med hjälp av kunskap som läkemedelsbolagen inhämtat från de främsta kulturella psykiatrerna förstod de att diagnoser är kulturella uttryck och formbara, och de designade sin kampanj utifrån detta. Genom att systematiskt sälja in en ny bild av depression som något ganska normalt, ”en förkylning”, och samtidigt vädja till den allmänna oron över ökande självmordstal, lyckades de förändra psykiatrin i grunden på endast ett par år; försäljningen av antidepressiva medel ökade mycket kraftigt.

Vi lever i en tid när den etablerade psykiatrin, som åter blivit mer biologiskt orienterad, tycks mer orubbad i sin tilltro till diagnosen än någonsin. Detta förenas med att politikerna använder diagnosen i sin ekonomistyrning – som när kliniker förlorar en del av sin budget om de inte sätter diagnoser, eller när psykiatrin får bonus för att på löpande band diagnostisera neuropsykiatriska störningar utan att se människans helhet. Om Watters’ bok kan få sina läsare att ifrågasätta den trenden, har den fyllt en viktig funktion. ■

Maria Sundvall

Recensenten är specialistläkare i psykiatri

Tsunamin

MARXISM SOM ETISKT VAL

I Stefan Jonssons senaste essäsamling *Rapport från sopornas planet* hittar Mattias Hagberg en text som undersöker de teoretiska verktyg som är användbara för att förstå dagens värld

I slutet av nittioalet och början av nollnolltalet slukade jag girigt Stefan Jonssons trilogi om rasism, postkolonialism och globalisering. Stefan Jonssons essäer var på många sätt banbrytande; ingen svensk hade tidigare penetrerat den samtida rasismen, den postkoloniala erfarenheten och globaliseringens verkningar på samma sätt som Stefan Jonsson då gjorde.

De essäer som Stefan Jonsson har samlat under den något missvisande titeln *Rapport från sopornas planet* kan på många sätt ses som en fristående fortsättning på böckerna han skrev under nittioalet; teman och idéer går igen. Det handlar återigen om globaliseringens återverkningar, kolonialismens arv och om förtrycket av människor i den liberala kapitalismens marginal.

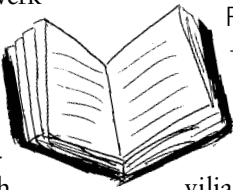
Det skall sägas med en gång: Stefan Jonsson, till vardags litteraturkritiker och forskare, är en av vårt lands bästa essäister. Han skriver spänstigt och han vet hur man för samman konst och politik, litteratur och samhällsteori till nya och oväntade helheter. Han har en förmåga att ställa invanda föreställningar på huvudet. Och han blottlägger skoningslöst sprickorna i den samtida liberala världsbilden.

Stefan Jonsson arbetar konsekvent med det dolda och det bortträngda. Han lyfter fram historiska händelser och idéer som sedan länge fallit i glömska och låter dem belysa dåtiden och nutiden på nya sätt. Det är underhållande och tänkvärt. Som när han låter ett våldsam upplopp i Wien 1927 bilda bakgrund till en text om demokratins ursprung och möjligheter. Eller när han låter den tyske arkitekten Herman Sörgels megalomaniska idéer från 1920-talet, som gick ut på att sänka vattennivån i Medelhavet med ett hundratal meter för att ge plats åt det expanderande Europa, kasta ljus över en diskussion om kontinentens dåtid och framtid.

Som intressantast är Stefan Jonsson när han i en lång essä förklarar varför marxismen fortfarande är en brännande aktuell teori om världen. Han visar att kapitalismen, så som Karl Marx förstod den, är den drivande faktorn bakom de tendenser i samtiden som vi vanligen möter under begrepp som globalisering, postkolonialism, demokratisering och identitetspolitik. Därmed inte sagt att Karl Marx texter, eller det övriga teoribygget inom marxismen, kan tillämpas rakt av på vår samtid, snarare menar Stefan Jonsson att marxismen är den samhällsteori som bäst lämpar sig för att ta spjärn emot när man vill diskutera och förstå vad som hänt under det gångna seklet och vad

som händer just nu. Kapitalismen, som en specifik fas i mänsklighetens historia, driven av jakten på profit hos den lilla klick som äger produktionsmedlen, är den kraft som kan förklara såväl kulturens homogenisering under globaliseringen som nyrasismens tuffa invandringslagar.

Stefan Jonsson konstaterar, med andra ord, att vare sig vi kallar dagens tillstånd för senkapitalistiskt, globalisering, postmodernitet eller postfordism är en sak klar: marxismen är fortfarande den teori som bäst låter oss förstå vår värld. Och han skriver att hans egen vilja att ansluta sig till marxismen inte drivits av

Rapport från sopornas planet
– kritiska essäer. Stefan Jonsson
Norstedts förlag 2010

viljan att gå in i en rörelse eller att tillhöra en generation, en krets eller ett klimat: ”Jag är för ung för att ha kunnat tillhöra 1968 års nya vänster, men just därför tycker jag mig också kunna se, nyktert, att den i grova drag förstod världen rätt.”

För Stefan Jonsson är marxismen först och främst ett kunskapsteoretiskt och etiskt val – inte ett politiskt. Med tydlig referens till Theodor Adorno avslutar han sin essä om marxismen med att slå fast att världen ter sig mer begriplig och meningsfull med marxismens glasögon på näsan än utan, men att man i samman stund som man sätter på sig dessa glasögon också märker hur fasansfull, orättvis, eländig och vanställd världen är och att det ”framstår som ansvarslöst, ja, hänsynslöst att inte viga sig åt en annan.”

Essän, som litterär form, är på många sätt underbar – formen är öppen och tillåtande. Samtidigt har den sina uppenbara begränsningar; essän har en tendens att bli lite skrivbordsförnumstig, lite blodfattig.

När jag läser Stefan Jonssons essäsamling slås jag av just detta. Mellan raderna anar jag ett brinnande engagemang mot orättvisor och förtryck som aldrig riktigt kommer fram. Istället drunknar ilskan i en något kylig distans. Det är synd, detta är samlingens brist. Men jämfört med de idémässiga godbitar som finns i Rapport från sopornas planet är det en försumbar brist. ■

Mattias Hagberg
Recensenten är författare och journalist på frilansgruppen Textverk. Artikeln tidigare publicerad i Göteborgs-Posten.

inpasset

Med bibehållen lön?

I slutet av 90-talet skrev jag en artikel i Internationalen som gick ut på att antalet arbetade timmar i den svenska ekonomin dividerat med antalet personer som ville och kunde arbeta under en vecka blev ganska precis 30. Med andra ord: om vi delade på jobben skulle arbetstiden bli sex timmar per vardag.

Tanken var att belysa det absurda i att vissa lider av övertid och andra av arbetslöshet. Under massarbetslöshetens 1990-tal var det faktiskt rätt hög press i frågan om att dela på jobben, vilket min uträkning var ett uttryck för. Efter att LO och TCO beslutat sig för att direkt motsätta sig en daglig förkortning av arbetstiden gick dock luften ur debatten. Arbetstidsfrågan blev iskall och har så förblivit.

Men under våren 2010 har en viss upptining skett. Såväl Miljöpartiets som Vänsterpartiets kongresser har röstat emot sina partiledningar och fört upp arbetstidsförkortningen i valrörelsen. Samtidigt har motiveringen förändrats; nu kopplas arbetstidsfrågan allt oftare till miljökrisen.

Allt fler inser att ekonomins storlek och dess miljöpåverkan är nära förknippade. Tillväxt innebär högre utsläpp, för även om tillväxten i teorin kan bli mer miljövänlig är det närmast omöjligt att i praktiken minska utsläppen så mycket som krävs i en växande ekonomi. Ännu krångligare blir det om man är för jämlikhet. Om alla världens nio miljarder människor år 2050 ska leva på samma ekonomiska nivå som EU förväntas leva på då måste det koldioxidutsläpp som varje producerad BNP-dollar orsakar minska till under en procent av dagens nivå!

Den som kritiserar fortsatt ekonomisk tillväxt i vår del av världen inser ganska snart att vi behöver jobba mindre. Men hon inser också att om lönen förblir lika hög som innan arbetstidsförkortningen vore inte mycket vunnit ur miljösynpunkt: då är köpkraften oförändrad och konsumtionen förblir lika stor och miljöbelastande.

Med denna nygamla motivering blir parollen om sex timmars arbetsdag med bibehållen lön plötsligt obsolet. Bortsett från att parollen motsvarar 33 procents löneökning – tio gånger mer än vad arbetsidan brukar få ut i en avtalsrörelse – och därför knappast är möjlig under rådande styrkeförhållanden uppstår frågan om bibehållen lön ens är önskvärd.

Ett alternativ vore att i fackföreningsrörelsen verka för en ny inriktning: Det räcker nu. Den genomsnittliga inkomsten i Sverige är tillräckligt hög (ca 28 000 kr i månaden förra året). Givetvis finns ingen anledning att avstå så kallat löneutrymme åt vinster eller marknadslönesättning, tvärtom, men vad vi nu behöver fokusera på är att jämna ut klyftorna och minska arbetstiden. Faktum är att om produktivitetsökningen är två procent om året och tas ut som kortare arbetstid i stället för högre lön skulle arbetstiden minska från 40 timmar till 30 på bara 14 år. Hade det spåret inletts 1996 hade vi haft sextimmars arbetsdag nu, och åtminstone inflations-skyddat lönen.

Jag inser givetvis att en sådan omsvängning inte vore helt populär – och åtminstone bland låginkomsttagare på goda grunder. Hur omfördelning kan ske i ett samhälle utan reallöneökningar är nämligen oprövd mark.

Förmodligen kräver det en tydligare facklig låglönesatsning och därutöver kollektiv kapitalbildning. Detta eftersom det gemensamma i längden inte kan beskatta sig till tillräckligt stora resurser för den kollektiva välfärdsutveckling som kan fungera som ersättning för dagens individualistiska och konsumistiska livsstil. Osäkerheter kvarstår som sagt, men att ta tag i frågan ter sig som överordnad; en nyckel till att både rädda världen och göra den bättre. ■

Rikard Warlenius
Före detta chefredaktör för tidningen Arbetaren

bild: Birgitta Lagerlöf

– det nya samhället på väg i
den tunga rörelsen
hos många människor

I små, små
långsamma förskjutningar
i vanor, möjligheter

den långsamma, växande
frigörelsen, med
samtidigt växande
katastrofer, bakslag

I leendena, i utsikten
att varje dag få
bra mat, tillräckligt
med sömn

Berget föds långsamt ur
jordens hud, försvinner långsamt in
i en ny hud, känslig för
minsta beröring –

Rör vid mig!

Göran Sonnevi

(ur "Det omöjliga", 1975)

